

**ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ  
ΣΧΟΛΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ  
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ**

Η κρίση της δημοκρατίας

**Τίτλος:**

**«Κράτος δικαίου στην Ευρώπη: προς μια κανονικοποίηση του αυταρχισμού;»**

**Ημερομηνία:**

**Δευτέρα, 21 Νοεμβρίου 2022**

**Εισηγητές:**

**Δέσποινα Σίνου**, Επίκουρη Καθηγήτρια Διεθνούς Δικαίου, Αναπληρώτρια Κοσμήτορας Σχολής Νομικών, Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών Πανεπιστημίου Sorbonne Paris Nord,

**Γιώργος Κατσαμπέκης**, Ερευνητής στο Ινστιτούτο Πολιτικών Ερευνών του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ).

**Περιλήψεις:**

Α) Η οικοδόμηση της Ευρώπης ως μιας πολιτικής διακρατικής οντότητας, υποκειμένου του διεθνούς δικαίου, βασίστηκε εξ αρχής στο τρίπτυχο «δημοκρατία – κράτος δικαίου – ανθρώπινα δικαιώματα». Η υπεροχή του δικαίου είναι για το Συμβούλιο της Ευρώπης θεμελιώδης αρχή πάνω στην οποία βασίζεται κάθε αληθινή δημοκρατία, ενώ το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναγνωρίζει την Ένωση ως μια «κοινότητα δικαίου». Σε πολύ κομβικές στιγμές της πρόσφατης ιστορίας μας, όπως στην περίοδο της δικτατορίας και στα χρόνια της οικονομικής κρίσης, η παρέμβαση των ευρωπαϊκών θεσμών λειτούργησε με τρόπο αμφίσημο, άλλοτε ως ασπίδα απέναντι στην κατάλυση του κράτους δικαίου και των δημοκρατικών κεκτημένων και άλλοτε ως αφορμή για θεσμική οπισθοδρόμηση στο πεδίο των δικαιωμάτων και ελευθεριών των πολιτών.

Η βαθιά κρίση του κράτους δικαίου και της δημοκρατίας στην Ελλάδα είναι εγγενές φαινόμενο ή είναι σύμπτωμα μιας γενικότερης κρίσης που συναντάται στην Ευρώπη και εν πολλοίς καλλιεργείται από την ίδια τη δομή και τη δράση των ευρωπαϊκών θεσμών; Τα υπάρχοντα θεσμικά αντίβαρα στο ευρωπαϊκό επίπεδο είναι ικανά να παράσχουν αξιόπιστη προστασία σε καταστάσεις ευρείας θεσμικής εκτροπής όπως αυτή που βιώνουμε σήμερα; Αυτά είναι μερικά από τα ερωτήματα στα οποία θα επιχειρήσουμε να απαντήσουμε, αξιολογώντας αντίστοιχα παραδείγματα παρεμβάσεων των ευρωπαϊκών θεσμών σε άλλες χώρες (Αυστρία, Πολωνία, Ουγγαρία κ.ά.).

**Δέσποινα Σίνου**

B) Η δημοκρατία διέρχεται βαθιά και διαρκή κρίση, τόσο στην Ευρώπη όσο και στον υπόλοιπο κόσμο. Αυτή μοιάζει να είναι μια κοινότοπη πια διαπίστωση στην οποία επανέρχονται μελετητές αλλά και ινστιτούτα και δεξαμενές σκέψης που καταρτίζουν σχετικούς δείκτες τα τελευταία χρόνια. Παρά τις όποιες διαφωνίες και τις διαφορετικές προσεγγίσεις, το μεγαλύτερο κομμάτι της σχετικής συζήτησης δείχνει να συγκλίνει ως προς την μείζονα απειλή: η άνοδος και διάχυση του αυταρχισμού. Ενός φαινομένου που από την περιφέρεια του λεγόμενου «Δυτικού κόσμου» και τα περιθώρια ή τα «άκρα» των πολιτικών συστημάτων σε δημοκρατικές χώρες, μοιάζει να εμφανίζεται πλέον στην καρδιά τους. Για να το πούμε αλλιώς, μετά από την αυταρχική στροφή του Ρεπουμπλικανικού Κόμματος υπό τον Ντόναλντ Τραμπ και την εισβολή στο Καπιτώλιο, την βαθιά δημοκρατική διάβρωση στην Ουγγαρία του Βίκτορ Όρμπαν, το σκάνδαλο διαφθοράς με προεκτάσεις στα μήντια και την δικαιοσύνη στην Αυστρία του Σεμπάστιαν Κουρτς, την υπονόμευση της Βουλής των Κοινοτήτων και των φιλελεύθερων δημοκρατικών θεσμών στο Ηνωμένο Βασίλειο επί πρωθυπουργίας Μπόρις Τζόνσον, είναι σαφές ότι κανένα δημοκρατικό σύστημα δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει ανοσία απέναντι στην απειλή της αυταρχικής διάβρωσης, ακόμα και της δημοκρατικής οπισθοδρόμησης. Γιατί, αν και σε διαφορετικές διαβαθμίσεις και με διαφορετικά αποτελέσματα, με μορφές αυταρχικών πρακτικών έχουμε να κάνουμε στα παραπάνω ενδεικτικά παραδείγματα. Υπό τούτη την έννοια, ο αυταρχισμός μοιάζει πλέον να έχει εισβάλλει στο προσκήνιο, ή ακόμα και να έχει

κανονικοποιηθεί, αφού βρίσκει έκφραση και σε κόμματα ή μεμονωμένους πολιτικούς που ανήκουν στις παραδοσιακές πολιτικές οικογένειες της Ευρώπης (Συντηρητικούς, Χριστιανοδημοκράτες, κλπ.)· όχι μόνο στους ριζοσπάστες και τους εξτρεμιστές της Δεξιάς. Δουλεύοντας πάνω σε αυτή την υπόθεση, στην σύντομη ομιλία μου, θα αναπτύξω ορισμένες προκαταρκτικές σκέψεις γύρω από τις θεωρητικές, μεθοδολογικές και αναλυτικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι μελετητές του αυταρχισμού στη σημερινή συγκυρία. Θα ολοκληρώσω αυτές τις σκέψεις υποστηρίζοντας ότι χρειαζόμαστε ένα νέο θεωρητικό και εννοιολογικό πλαίσιο, το οποίο, ενσωματώνοντας την υπάρχουσα σχετική γνώση και εμπειρία, θα επιτρέπει την κατανόηση του αυταρχισμού στο επίπεδο της πολιτικής πρακτικής, θέτοντας στο κέντρο τον πολιτικό λόγο, αλλά και τις εφαρμοσμένες πολιτικές.

**Γιώργος Κατσαμπέκης**

Η Επιτροπή του Διεπιστημονικού Σεμιναρίου της Σχολής Κοινωνικών Επιστημών:  
**Αλέξανδρος Κεσσόπουλος** (Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης)  
**Βαγγέλης Νικολαΐδης** (Τμήμα Οικονομικών Επιστημών)  
**Κατερίνα Πετκανοπούλου** (Τμήμα Ψυχολογίας)  
**Αθηνά Σκουλαρίκη** (Τμήμα Κοινωνιολογίας)